

SELMA LAGERLÖF

Dunungen

Ur *Osynliga länkar* (1933)

I.

Jag tycker, att jag kan se dem, då de köra åstad.
Alldeles tydligt ser jag hans styva storm med
stora, svängda brätten, sådana, som de hade dem
på fyrtitalet, hans ljusa väst och hans
spännhalsduk. Jag ser också hans vackra,
slätrakade ansikte med små, små polisonger,
hans höga, stela krage och den behagfulla
värdigheten i hans minsta rörelse. Han sitter till
höger i kärran och samlar just ihop tömmarna,
och bredvid honom sitter den lilla
kvinnovarelsen. Gud välsigne henne! Henne ser
jag än tydligare. Liksom på en målning har jag
för mig det smala lilla ansiktet och hatten, som
omsluter det och som är tillknuten under hakan,
det mörkbruna, slätkammade håret och den
stora schalen med broderade silkesblommor.
Men schäskärran, som de åka i, har naturligtvis
en stol med gröna, svarvade pinnar, och
naturligtvis är gästgivarens häst, som ska dra
dem den första milen, en av de små knubbiga
bruntarna.

I henne har jag varit förälskad från första
stund. Det är inte någon reson i det, för hon är
det obetydligaste lilla fladdrande flarn, men det

är vid att se alla de blickar, som följa henne, då hon far åstad, som jag har blivit fångad. För det första ser jag hur far och mor skåda efter henne, där de stå i dörren till bagarboden. Far har till och med tårar i ögonen, men mor har inte tid att gråta just nu. Mor måste begagna sina ögon för att se efter flickan sin, så länge denna ännu kan vifta och vinka åt henne. Och så är det förstås glada hälsningar från barnen vid bakgatan och skälmska ögonkast från alla de små söta hantverkardöttrarna bakom fönster och dörrspringor och drömmande blickar från några unga gesäller och lärlingar. Men alla nicka god mening och välkommen igen efter henne. Och så är det oroliga blickar från fattiga gummor, som komma ut och niga och ta av brillorna för att kunna se henne, då hon far förbi i sin ståt. Men jag kan inte se, att det är en enda ovänlig blick, som följer henne, nej, inte så lång gatan är.

Då hon inte syns mer, torkar far raskt med ärmen tårarna ur ögonen.

– Var nu inte ledsen, mor! säger han. Du ska se, att hon reder sig. Dunungen reder sig, mor, så liten hon är.

– Far, säger mor med stark tonvikt, du talar så besynnerligt. Varför skulle inte Anne-Marie kunna reda sig? Hon är så god som någon.

– Hon är väl så, mor, men ändå, mor, ändå. Nej, sannerligen jag ville vara i hennes ställe och resa dit hon nu reser! Nej, sannerligen!

– Ja, vart skulle det väl bära i väg för dig, din gamle fule bagarmästare! säger mor, som ser, att far är så orolig för flickan, att han behöver kryas upp med litet skämt. Och far skrattar, ty det har han lika lätt för som för att gråta. Och så gå de gamla tillbaka in i boden.

Emellertid är dunungen, det lilla flarnet, den lilla silkesblomman, vid rätt gott mod, där hon åker framåt vägen. Litet rädd för fästmannen, förstås, det är hon nog; men i grund och botten är dunungen litet rädd för alla människor, och det har hon gott av, ty därför söka alla människor bara visa henne, att de inte äro farliga.

Aldrig har hon haft sådan respekt för Maurits som i dag. Då de ha lämnat bakgatan och alla hennes vänner bakom sig, tycker hon, att Maurits riktigt sväller upp till något stort. Hatten och kragen och polisongerna riktigt styvna, och halsduksrosetten pöser. Rösten blir liksom tjock i halsen på honom och har svårt för att komma fram. Hon känner sig litet modstulen därvid, men det är grant att se Maurits så där storartad.

Maurits är så klok, han har så mycket att förmana. Man skulle rakt inte kunna tro det, men Maurits talar bara förstånd hela vägen. Men se, sådan är Maurits. Han frågar dunungen om hon riktigt förstår vad den här resan gäller för honom. Tror hon, att det bara är fråga om en lustresa utåt landsvägen? Sex mils resa i den goda schäsen med fästmannen vid sidan, det

kunde ju se ut som en riktig lustfärd, det. Och ett
praktigt ställe att fara till, en rik onkel att gästa!
Hon har nog trott, att allt bara var en lek, eller
hur?

Tänk, om han visste, att hon hade berett sig
på den här färden under långa samtal med mor i
går, innan de lade sig, och med en lång rad av
ängsliga drömmar under natten och med böner
och med tårar. Men hon låtsas vara dum, bara
för att desto mer få njuta av hur vis Maurits är.
Han tycker om att visa det, och det får han så
gärna, så gärna.

Egentligen var det så svårt med det, att hon
var så söt, säger Maurits. Ty det var därför han
hade kommit att fästa sig vid henne, och det var
ju ändå bra dumt av honom. Hans far var alls
inte för det. Och hans mor, han tordes inte tänka
på hur hon hade bråkat, då Maurits hade
tillkännagivit, att han hade förlovat sig med en
fattig flicka från bakgatan, en flicka, som inte
hade någon uppfostran eller några talanger och
som inte ens var vacker, bara söt.

I Maurits ögon var naturligtvis en
bagarmästares dotter lika god som
borgmästarens son, men alla hade inte så fri
åskådning som han. Och om inte Maurits hade
haft sin rika onkel, så kunde det väl ingenting ha
blivit av hela saken, för han, som bara var
student, hade ju ingenting att gifta sig på. Men
om de nu kunde vinna onkel för sig, då vore allt
klart.

Jag ser dem så tydligt, när de resa framåt landsvägen. Hon har en liten olycklig min, medan hon lyssnar till hans visdom. Men så nöjd hon är i sina tankar! Vad Maurits är förståndig! Och då han talar om vilka offer han gör för henne, så är det bara hans sätt att säga hur mycket han håller av henne.

Och om hon hade väntat, att han en sådan här dag på tu man hand kanske skulle vara litet annorlunda, än då de sutto hemma hos mor – Men det hade inte varit rätt av Maurits. Hon är bara stolt över honom.

Han håller på att tala om för henne vad onkel är för en karl. En sådan man är han, att om han bara vill beskydda dem, så äro de genast inne i lyckans hamn. Onkel Teodor är så otroligt rik. Elva masugnar äger han och dessutom gods och gårdar och gruvdelar och fjärdeparter. Till allt detta är Maurits rätte arvingen. Men onkel är litet vansklig att ha att göra med, om det är någon, som han inte tycker om. Om han inte blir nöjd med Maurits' hustru, så kan han testamentera bort alltsammans.

Det lilla ansiktet blir allt färglösare och tunnare, men Maurits bara styvnar och sväller. Det är ju inte stora utsikter för att Anne-Marie ska kunna förvrída huvudet på onkel liksom på Maurits. Onkel är en helt annan sorts man. Hans smak, ja, Maurits har inte höga tankar om hans smak, men han tror, att det ska vara något högröstat, något blixtrande rött, som ska slå an

på onkel. Dessutom är han en sådan inbiten ungarman och tycker fruntimmer bara äro till besvär. Men det enda, som behöves, är, att onkel inte tycker för illa om henne, så ska Maurits nog sörja för resten. Men inte ska hon vara något sjåp. Gråter hon? Å, om hon inte ser modigare ut, då de komma fram, så ska onkel ge båda två respass inom en minut. Hon är glad för deras egen skull, att onkel inte är så klok som Maurits. Det måtte väl inte vara någon synd mot Maurits att tänka, att det är bra, att onkel är en helt annan sorts människa än han. För tänk, om Maurits vore onkel och två fattiga unga personer komme resande till honom för att få något att leva av! Då skulle Maurits, som är så förståndig, säkert bedja dem fara var åt sitt håll och vänta med att gifta sig, tills de hade något att gifta sig på. Fast onkel var visst förskräcklig på sitt sätt. Han drack så och gjorde sådana stora bjudningar, där det gick riktigt vilt till. Och han förstod sig inte alls på att hushålla. Han visste nog, att alla människor bedrogo honom, men han var lika glad i alla fall. Och vårdslös! Borgmästaren hade sänt med Maurits några aktier i ett företag, som inte ville gå riktigt bra, men onkel köpte dem nog av honom, hade Maurits sagt. Onkel brydde sig inte om var han slängde bort sina pengar. Han hade stått på torget i staden och kastat ut silverpengar åt gatpojkar. Och att spela bort ett par tusen riksdaler på en natt och tända sin pipa med

tioriksdalerssedlar, det var bland det vanligaste onkel gjorde.

Så foro de, och så samspråkade de, under det att de foro.

Mot kvällen kommo de fram.

Onkels "residens", som han brukade kalla det, var intet bruk. Det låg fjärran från all kolrök och allt hammarslammer, på sluttningen av väldiga höjder med vidsträckt utsikt över sjöar och långa berg. Det var ståtligt byggt, med skogsängar och björkdungar runtom, men nästan inga åkrar, för stället var inte ett lantgods, utan ett lustslott.

De unga åkte uppför en allé av björk och alm. De foro till sist fram mellan ett par låga, täta granhäckar, och så skulle de svänga in på gården.

Men just där vägen svängde, var en äreport rest, och där stod onkel med underhavande och hälsade. Se, det hade dunungen aldrig kunnat tro om Maurits, att han skulle ha berett henne ett sådant mottagande. Hon blev genast riktigt lätt om hjärtat. Och hon fick fatt på hans hand och tryckte den till tack. Mer kunde hon inte göra just då, ty de voro mittunder äreporten.

Och där stod han, den välkände mannen, brukspatron Teodor Fristedt, stor och svartskäggig och strålande av välvilja. Han svängde hatten och ropade hurra, och hela folkskaran ropade hurra, och Anne-Marie fick tårarna i ögonen och log på samma gång. Och naturligtvis måste de alla hålla av henne från första stund bara för hennes sätt att se på

Maurits. För hon tänkte ju, att de alla voro där för hans skull, och hon måste vända sina blickar från hela stäten för att se på honom, då han tog av hatten med en stor sväng och hälsade så vackert och så kungligt. Å, en sådan blick hon gav honom! Patron Teodor höll på att komma av sig med hurrningen och falla in i en svordom, när han såg den.

Nej, dunungen önskade inte ofärd över någon människa på jorden, men om det ändå hade varit så, att gården hade varit Maurits', så hade det verkligen passat bra. Det var högtidligt att se honom, då han stod på förstubron och vände sig mot folket för att tacka. Brukspatron Teodor var ståtlig, han med, men vad hade han för sätt emot Maurits? Han bara hjälpte ner henne ur åkdonet och tog emot hennes schal och hatt liksom en betjänt, medan Maurits lyfte hatten från sin vita panna och sade: – Tack, mina barn! Nej, patron Teodor hade visst inte något sätt, för när han nu gjorde bruk av sina onkelsrättigheter och tog henne i famn och kysste henne och märkte, att hon råkade se åt Maurits mitt i kyssen, så svor han verkligen, svor riktigt styggt. Dunungen var inte van att finna någon otrevlig, men det skulle säkert inte bli något lätt arbete att behaga patron Teodor. – I morgon, säger onkel, blir här stor middag och bal, men i dag får ungherrskapet vila sig efter resan. Nu äter vi bara kvällsvard, och så går vi till sängs.

De föras in i ett förmak, och där bli de lämnade ensamma. Patron Teodor far ut likt en vind, som är rädd att bli instängd. Fem minuter senare åker han neråt allén i sin stora vagn, medan kusken kör, så att hästarna ligga som spända remmar utefter marken. Så gå fem minuter till, men så är onkel där igen, och nu sitter en gammal fru bredvid honom i vagnen.

Och in kommer han, förande vid armen en vänlig och pratsam fru, som han kallar "bergsråddinnan". Och denna tar genast Anne-Marie i famn, men på Maurits hälsar hon mera stelt. Och det måste hon ju göra. Ingen kan ta sig några friheter med Maurits.

I alla fall är Anne-Marie bra glad, att denna pratsamma gamla dam har kommit. Hon och brukspatronen ha ett så lustigt sätt att skämta med varandra. Det blir riktigt hemtrevligt på det främmande stället.

Men så, när de ha sagt god natt till varandra och Anne-Marie har kommit in i sin lilla kammare, sker något så ledsamt och förargligt.

Onkel och Maurits gå omkring nere i trädgården, och dunungen förstår, att Maurits går där och utvecklar sina framtidsplaner. Onkel tycks inte säga något alls, han bara går och slår av gräsvippor med sin käpp. Men Maurits övertygar honom nog snart om att det bästa han kan göra är att ge Maurits en förvaltarplats på ett av sina bruk, ifall han inte rätt så gärna vill ge honom ett bruk med ens. Maurits har fått sådan

håg för det praktiska, sedan han har blivit kär.

Han brukar ofta säga:

– Är det inte bäst, att jag, som ändå ska bli stor godsägare, börjar genast med att sätta mig in i de där sakerna. Vad lönar det sig för mig att ta hovrätten?

De gå rätt under hennes fönster, och ingenting hindrar dem från att se, att hon sitter där, men då de inte bry sig om det, så kan ingen begära, att hon inte ska höra på vad de säga.

Detta är verkligen lika mycket hennes affär som Maurits’.

Då stannar patron Teodor plötsligt, och han ser ond ut. Han ser riktigt rasande ut, tycker hon, och hon håller nästan på att skrika åt Maurits, att han ska akta sig. Men det är för sent, ty patron Teodor fattar Maurits för bröstet, krasar till hans krås och rister honom så, att han slingrar som en ål. Så slänger han honom ifrån sig med sådan kraft, att Maurits stapplar baklänges och skulle ha fallit, om han inte hade fått stöd mot en trädstam. Och där blir Maurits stående och säger:

– Va? Ja, vad annat skulle han säga?

Aldrig har hon så beundrat Maurits’ självbehärskning. Han springer inte på patron Teodor och slåss med honom. Han ser bara lugnt överlägsen ut, bara oskyldigt förvånad. Hon förstår, att han behärskar sig, för att inte hela resan ska bli gagnlös. Han tänker på henne och behärskar sig.

Stackars Maurits, det visar sig, att onkel är ond på honom för hennes skull. Han frågar om inte Maurits vet, att hans onkel är ungtkarl och hans hem ett ungtkarlshem, då han har fört hit sin fästmö utan att ta med sig hennes mor. Hennes mor! Dunungen blir förnärad å Maurits' vägnar. Det var ju mor själv, som hade undanbett sig och sagt, att hon inte kunde lämna bageriet. Det svarar också Maurits, men hans onkel tar inte emot några ursäkter. – Nå, än borgmästarinnan då, hon kunde väl ha gjort sin son den tjänsten? Ja, om hon var för högfärdig, så kunde de hellre ha stannat, där de voro. Hur skulle de ha burit sig åt nu, om inte bergsrådinnan hade kunnat komma? Och hur kunde fästman och fästmö resa på tu man hand genom landet? – Jaså, Maurits var inte farlig. Nej, det hade han aldrig trott, men folks tungor voro farliga. – Nå, och så till sist var det schäskärran. Var det det löjligaste åkdon i hela staden, som Maurits hade snokat upp? Låta det barnet skaka sex mil i en schäs och låta honom, patron Teodor, resa upp äreport för en schäskärria! Kunde han inte ha lust att riktigt rotrista honom! Låta patron Teodor ropa hurra för en pinnskrinda!

Han där nere blir för orimlig. Vad hon beundrar Maurits, som kan stå så lugn! Hon skulle egentligen ha bra god lust att blanda sig i leken och försvara Maurits, men hon tror inte, att han skulle tycka om det.

Och innan hon somnar, ligger hon och räknar upp allt, vad hon skulle ha sagt för att försvara Maurits. Så somnar hon in och spritter upp igen och hör för sina öron en gammal gåta:

”Det stod en hund på berge’. Han skälld’ utöver Sverge. Han het som du, han het som ja’, han het som allt i världen va’. Va’ hette han? Han hette Va.”

Den gåtan hade retat henne många gånger. Å, vad hon hade tyckt den hunden var dum! Men nu i halvslummern förblandar hon hunden ”Va” med Maurits, och hon tycker, att hunden har hans vita panna. Så skrattar hon. Hon har lika lätt för att skratta som för att gråta. Det har hon ärvt efter far.

II.

Hur har ”det” kommit? Det, som hon inte törs nämna vid namn.

”Det” har kommit som daggen till gräset, som färgen till rosen, som sötman till bäret, omärkligt och ljuvt utan att anmäla sig på förhand.

Det är ju också detsamma hur det kom och vad det är. Vare sig det är gott eller ont, ljuvt eller lett, så är det det förbjudna, det, som aldrig skulle finnas till. Det gör henne ängslig, syndfull, olycklig.

Det är vad hon aldrig mer vill tänka på. Det är vad som ska ryckas bort och kastas ut, och

ändå är det intet, som kan gripas och fångas. Hon stänger till sig för det, och in kommer det likafullt. Det driver undan blodet i ådrorna och flyter fram där, driver tankarna ur hjärnan och regerar där, dansar fram genom nerverna och dallrar ända ute i fingerspetsarna. Det finns överallt inom henne, så att om hon hade kunnat ta bort allt, vad kroppen eljest bestod av, och lämna kvar det, så skulle det ha lämnat ett fullt avtryck av henne. Och ändå var det intet.

Aldrig vill hon tänka på det, och ständigt måste hon tänka på det. Hur har hon blivit så dålig? Och så rannsakar hon och undrar hur det kom.

Ack, dununge, ack, ängsull! Hur mjuka äro inte våra sinnen och hur lätt väckta våra hjärtan!

Hon var säker på att det inte hade kommit vid frukosten, alldeles säkert inte vid frukosten.

Då hade hon bara varit rädd och blyg. Hon hade råkat i sådan själsskakning, då hon kom ner till frukosten och inte fann Maurits, bara patron Teodor och bergsrådinnan.

Det hade ju bara varit klokt av Maurits, att han hade gått på jakt, fast det var omöjligt att finna ut vad han jagade så där vid midsommartiden, som också bergsrådinnan anmärkte. Men han visste förstås, att han gjorde bäst att hålla sig undan för onkel några timmar, tills denne blev god igen. Han kunde ju rakt inte tänka sig, att hon var så blyg, att hon nära nog hade svimmat, då hon hade funnit honom borta

och sig själv lämnad ensam med onkel och bergsrådinnan. Maurits hade aldrig varit blyg. Han visste inte vad det var för en plåga.

Den frukosten, den frukosten! Onkel hade till en början frågat bergsrådinnan om hon hade hört berättelsen om Sigrid den fagra. Han frågade inte dunungen, och hon skulle inte heller ha mäktat svara. Bergsrådinnan kände gott till historien, men han berättade den i alla fall. Då kom Anne-Marie ihåg, att Maurits hade skrattat åt onkel, därför att han i hela sitt hus bara hade två böcker, och dessa voro Afzelii sagohävder och Nösselts allmänna historia för fruntimmer.

– Men dem kan han också, hade Maurits sagt.

Anne-Marie hade funnit historien vacker, hon. Hon tyckte om detta, att Bengt Lagman lät sy pärlor över vadmalsvåden. Hon såg Maurits för sig, hur kungligt stolt han skulle ha sett ut, då han hade befallt fram pärlorna. Detta var just en sak, som Maurits hade kunnat göra.

Men då onkel hade kommit dit i berättelsen, där det omtalas, att Bengt Lagman drog till skogs för att undvika mötet med sin vrede broder och i stället lät sin unga hustru möta stormen, då blev meningen så tydligt den, att onkel förstod, att Maurits hade gått på jakt för att undvika hans vrede, och att han visste hur hon satt och tänkte på att vinna honom. – Ja, i går, då hade de nog kunnat göra upp planer, Maurits och hon, om hur hon skulle kokettera för onkel, men i dag var

det just ingen tanke på att hon skulle kunna utföra dem. Hon hade aldrig burit sig så dumt åt. Allt blodet strömmade henne åt ansiktet, och kniv och gaffel föllo med väldigt skrammel ur hennes händer ner på tallriken.

Men patron Teodor hade ingen barmhärtighet visat, utan fortsatt historien, tills han kom till det goda jarlaordet: ”Hade min broder detta ogjort, så hade jag gjort det själv.” Detta hade han sagt med så lustigt tonfall, att hon hade måst se upp och möta blicken ur hans skrattande bruna ögon.

Och när han hade sett ångesten stirra ut ur hennes ögon, så hade han börjat skratta som en riktig pojke.

– Vad tror bergsrådinnan, hade han ropat, att Bengt Lagman tänkte, när han kom hem och hörde det där ”Hade min broder”...? Jag tänker han stannade hemma nästa gång.

Dunungen fick tårarna i ögonen, och onkel, som såg det, började skratta allt häftigare.

– Ja, det är en skön medlare min brorson har valt sig, tycktes han vilja säga. Du är allt kommen ur rollen nu, min lilla flicka. Och var gång hon hade sett på honom, så hade de bruna ögonen upprepat: Hade min broder detta ogjort, så hade jag gjort det själv. Egentligen var dunungen inte viss på att inte ögonen sade brorson. Och tänk, så hon hade burit sig åt! Hon hade börjat storgråta och störtat ut ur rummet.

Men inte var det då ”det” kom, inte heller under förmiddagspromenaden.

Då var det fråga om något helt annat. Då var hon betagen av glädje över det vackra stället och över att vara naturen så förtroligt nära. Det var, som om hon hade återfått något, som hon hade förlorat för länge, länge sedan.

Bagarmamsell, stadsflicka, ja, det trodde man om henne. Men hon hade blivit en lanttös med ens, bara hon satte foten på sandgången. Hon kände genast, att hon hörde landet till.

Så snart hon hade lugnat sig litet, hade hon vågat sig ut på egen hand för att inspektera stället. Hon hade gått och sett sig om nere på sandplanen framför förstubron. Rätt som det var, hade hon börjat svänga på kroppen. Hon fick hatten på armen och slängde schalen ifrån sig. Ytterligare satte hon armen i sidan, tog in luft i lungorna, så att näsborrharna drogos ihop, och visslade.

Å, vad hon hade känt sig manhaftig!

Hon hade gjort ett par försök att lugnt och sedigt gå neråt trädgården, men det var inte vad som hade lockat henne. Med en tvär vändning hade hon begivit sig in på de stora, kringbyggda bakgårdarna. Hon hade mött en lagårdspiga och talat ett par ord med denna. Hon hade blivit förvånad vid att höra huru rask hennes egen stämman ljud. Den var som en löjtnants framför fronten. Och hon kände på sig hur hurtigt det tog sig ut, då hon, med huvudet stolt upplyftat och

snedvridet, med kroppen i raska, vårdslösa rörelser och med ett litet vinande spö i handen, steg in i lagården.

Den var ändå inte vad hon hade tänkt sig. Inga långa rader av behornade varelser hade där funnits att imponera på, för de voro alla ute på bete. En ensam kalv stod borta i sin kätte och tycktes vänta, att hon skulle göra något för den. Hon gick fram till den, höjde sig på tå, höll klänningen tilldragen med ena handen och vidrörde kalvens panna med yttersta spetsen av den andra.

Som kalven ändå inte tycktes anse, att hon hade gjort nog, utan sträckte ut sin långa tunga, så lämnade hon den nådigst sitt lillfinger att slicka. Men då hade hon inte kunnat låta bli att se sig omkring och liksom söka någon beundrare till hjältebragden. Och så hade hon funnit, att patron Teodor stod i lagårdssporten och skrattade åt henne.

Sedan hade han följt med henne på promenaden. Men "det" kom inte då, alls inte då. Då hade bara det märkvärdigt förunderliga timat, att hon inte längre hade varit rädd för patron Teodor. Det var med honom som med mor, han tycktes ha reda på alla hennes fel och svagheter, och det var så tryggt. Då behövde man inte visa sig bättre, än man var.

Patron Teodor hade velat föra henne till trädgården och till terrasserna vid dammen, men

detta var inte i hennes smak. Hon ville veta vad som kunde finnas i alla dessa stora byggnader.

Då gick han tåligt med henne till mjölkammare och iskällare, till vinkällare och potatiskällare. Han tog tingen i ordning och visade henne matbod och vedbod och vagnsbod och mangelbod. Sedan förde han henne genom arbetshästarnas stall och genom vagnshästarnas, lät henne se selkammare och betjäntrum, drängstuga och slöjdrum. Hon blev litet förvirrad av allt det i rumväg, som patron Teodor hade ansett nödigt att inrätta på sin gård, men hennes hjärta blev brinnande av hänförelse vid tanken på hur härligt det kunde vara att ha allt detta att regera över. Så att hon blev inte trött, fastän de också genomvandrade fårhus och svinhus och tittade in till hönsen och kaninerna. Hon undersökte troget vävkammare och mjölkammare, rökbur och smedja, allt under växande hänförelse. Till sist gingo de över stora vindar, torkvind för kläder och torkvind för virke, höloft och loft för torrt löv, som fåren skulle äta.

Den slumrande husmodern inom henne vaknade till liv och medvetande vid all denna fullkomlighet. Men mest av allt rörde henne det stora brygghuset och de två nätta bagarstugorna med den vida ugnen och det stora bordet.

– Detta skulle mor se! sade hon.

Där i bagarstugan hade de suttit och vilat, och hon hade berättat om sitt hem. Det kunde

hon gärna göra för onkel. Han var redan som en vän, fast hans bruna ögon skrattade åt allt, vad hon sade.

Hemma var det så stilla, intet liv, ingen omväxling. Hon hade varit sjuklig som barn, och därför vaktade föräldrarna henne så, att hon ingenting fick göra. Det var bara på lek hon fick vara med i bageriet och boden. Rätt som det var, hade hon råkat säga, att far kallade henne dunungen. I det sammanhanget hade hon också sagt:

– Hemma skämmer alla bort mig utom Maurits, därför tycker jag så mycket om honom. Han är så klok emot mig. Han kallar mig aldrig dunungen, bara Anne-Marie. Maurits är så förträfflig.

Å, så det hade dansat och skrattat inne i onkels ögon! Hon hade kunnat slå honom med spöet. Hon upprepade omigen nästan med gråten i halsen:

– Maurits är så förträfflig.

– Ja, jag vet, jag vet, hade onkel då svarat. Han ska ju bli min arvtagare. Varpå hon hade utropat:

– Ack, onkel Teodor, varför gifter ni er inte? Tänk, vad den skulle bli lycklig, som finge bli fru på en sådan här gård!

– Hur skulle det då gå med Maurits' arv? hade onkel frågat helt saktmodigt.

Så hade hon varit tystad för en lång stund, för hon kunde inte säga till onkel, att hon och

Maurits inte frågade efter arvet, för det var just vad de gjorde. Hon undrade om det var mycket fult, att de gjorde det. Hon fick plötsligen en känsla av att hon borde bedja onkel om förlåtelse för någon stor orätt, som de hade gjort honom. Men det kunde hon inte heller.

Då de kommo in igen, kom onkels hund emot dem. Det var en liten, liten en på de smalaste ben, med flaxande öronlappar och gasellögon, ett intet med en liten gäll röst.

– Du undrar väl, att jag har en så liten hund, hade patron Teodor sagt.

– Det gör jag nog, hade hon då svarat.

– Men ser du, det är inte jag, som har valt Jenny till hund, utan Jenny, som har tagit mig till husbonde. Du vill nog höra historien, dununge? Det ordet hade han genast tagit fasta på.

Jo, det hade hon velat, fast hon hade förstått, att det var något retsamt han ämnade säga.

– Jo, ser du, då Jenny kom hit första gången, låg hon i knäet hos en fin fru från staden och hade täcke över ryggen och duk om huvudet. Tyst, Jenny, det är sant, att du hade det! Och jag tänkte det var mig en ynkrygg till hund. Men ser du, när hundkräket kom ner på marken här, så måtte det ha vaknat några barndomsminnen hos henne, eller vad det nu var. Hon krefsade och sparkade och skulle av med täcket. Och sedan

bar hon sig åt som de stora hundarna här, så vi sa, att Jenny visst hade vuxit opp på landet.

Hon låg ute på förstubron och inte ens såg åt förmakssoffan, och hon jagade hönsen och stal kattens mjölk och skällde på tiggare och for omkring benen på hästarna, då här kom främmande. Vi hade vår lust och glädje åt att se hur hon bar sig åt. Du kan veta en sådan här liten, som bara hade legat i korg och burits på armen. Det var ju underligt. Och så, du, när de skulle resa, så ville inte Jenny följa med. Hon stod på trappan och gnällde så ömkligt och hoppade opp på mig och riktigt bad, du, att få stanna kvar. Så vi hade ingen annan råd än att låta henne stanna. Vi blev rörda av hundkräket, som var så litet och ändå ville vara lanthund. Men inte hade jag trott, att jag skulle komma att hålla mig med knähund. Snart får jag kanske hustru också.

Å, vad det är svårt att vara blyg, att vara ouppfostrad! Hon undrade om onkel hade blivit mycket förvånad över att hon så häftigt hade rusat sin väg. Men det hade varit, som om han hade menat henne, när han hade talat om Jenny.

Och det hade han kanske inte alls. Men i alla fall – – Ja, hon hade blivit så förlägen. Hon hade inte kunnat stanna.

Men det var inte då, som ”det” kom, inte då.

Så var det väl på kvällen då, under balen. Aldrig hade hon haft så roligt på någon bal! Men ifall någon hade frågat om hon hade dansat

mycket, så hade hon visst måst besinna sig och säga, att det hade hon inte. Men det var bästa tecknet på att hon hade haft riktigt roligt, att hon inte ens hade märkt, att hon hade varit litet försummad.

Hon hade haft så roligt bara av att se på Maurits. Just därför att hon hade varit lite, lite grand sträng mot honom vid frukosten och skrattat åt honom i går, så hade hon sådan glädje av att se honom på balen. Han hade aldrig synts henne så vacker och så överlägsen.

Han hade visst varit rädd, att hon skulle finna sig tillbakasatt, därför att han inte hade talat och dansat bara med henne. Men hon hade haft nog nöje av att se hur alla höllo av Maurits. Som om hon hade velat ställa ut deras kärlek till allmänt åskådande! Dunungen var inte så dum.

Maurits dansade många danser med den vackra Elisabet Westling. Men det hade inte alls oroat henne, för Maurits hade gång på gång kommit fram och viskat:

– Du ser jag slipper henne inte. Vi är barndomsvänner. De är så ovana här på landet att ha en kavaljer, som har varit med ute, som både kan dansa och tala. Du får låna ut mig till brukspatronsdöttrarna för i kväll, Anne-Marie.

Men onkel gick liksom ur vägen för Maurits.

– Var du värd för i kväll! sade han till honom, och det var Maurits. Han räckte till för allt, anförde dansen, anförde drickandet och höll tal för den sköna bygden och för kvinnan. Han

var storartad. Både onkel och hon hade haft blickarna på Maurits, och så hade deras ögon mötts. Då hade onkel smålett och nickat åt henne. Onkel var bestämt stolt över Maurits. Det hade känts litet tungt, att onkel inte riktigt gjorde heder åt sin brorson. Fram på morgonen hade onkel varit högröstad och bråkig. Då hade han velat vara med i dansen, men flickorna veko undan för honom, när han kom fram till dem, och låtsade vara uppbyggda.

– Dansa med Anne-Marie! hade Maurits sagt till patron Teodor, och det hade naturligtvis kommit att låta litet beskyddande. Hon blev så rädd, så att hon riktigt for tillsammans.

Onkel blev också stött, svängde sig om på klacken och gick in i rökrummet.

Men Maurits hade kommit fram till henne och sagt med hård, hård stämma:

– Du fördärvar alltihop för mig, Anne-Marie. Ska du se sådan ut, när onkel vill dansa med dig? Om du kunde veta vad han sa mig i går om dig! Du måste också göra något, Anne-Marie. Tycker du det är rätt att lämna allt åt mig?

– Vad vill du då att jag ska göra, Maurits?

– Å, nu är det ingenting att göra, nu är spelet redan fördärvat. Tänk, allt jag har vunnit denna kväll! Men det är förlorat nu.

– Jag ska gärna be onkel om ursäkt, om du vill, Maurits. Och det hade hon menat. Hon var verkligen ledsen över att ha gjort onkel förtret.

– Det vore naturligtvis det enda rätta, men man kan ju ingenting begära av den, som är så löjligt blyg som du.

Då hade hon inte svarat, utan gått rakt in i rökrummet, som nu var nästan tomt. Onkel hade kastat sig ner i en länstol.

– Varför vill inte onkel dansa med mig? hade hon frågat.

Patron Teodors ögon hade fallit igen. Han öppnade dem och såg länge på henne. Det var den smärftfullaste blick hon hade mött. Hon fick en aning om hur en fånge känner det, då han tänker på sina bojor. Det var, som om det hade varit så synd om onkel. Som om han hade behövt henne mycket bättre än Maurits, för Maurits behövde ingen. Han var så bra, som han var. Så lade hon sin hand på patron Teodors arm helt lätt och smekande.

Med ens hade han friskt liv i ögonen. Han började stryka hennes hår med sin stora hand.

– Lilla mor, hade han sagt.

Så kom "det" över henne, medan han strök hennes hår. Det kom smygande, det kom krypande, det kom risslande, rasslande, som när trollen komma tågande genom mörka skogen.

III.

En kväll ligga tunna, mjuka moln över himlen, en kväll är det stilla och ljumt, en kväll

genomsvävas luften av små vita fjun från aspar och popplar.

Det är redan sent, och ingen är uppe mer än patron Teodor, som går ute i trädgården och överlägger hur han ska kunna skilja den unge mannen och den unga kvinnan.

Ty aldrig, aldrig i evighet ska det ske, att Maurits får fara från gården med henne vid sidan, under det att patron Teodor står på trappan och önskar dem lycklig resa.

Är det någon möjlighet alls att låta henne resa, sedan hon i tre dagar har fyllt gården med kvittrande lustighet, sedan hon på sitt stilla sätt har skämt bort dem med att hon tänkte och sörjde för dem alla, sedan han har vant sig att se denna mjuka, smidiga lilla varelse ströva omkring överallt? Patron Teodor säger till sig själv, att det är ingen möjlighet. Han kan inte mer undvara henne.

I detsamma stöter han till en maskros, som har gått i frö; och som människors beslut och människors löften förströs den vita dunbollen, dess vita fjun fara raskt ut och förskingras.

Natten är inte kall, som nätterna brukar vara i denna landsända. Värmen hålles kvar under det grå molntäcket. Vindarna visa för en gång barmhärtighet och hålla sig stilla.

Patron Teodor ser henne, dunungen. Hon gråter, därför att Maurits har övergivit henne. Men han drar henne upp till sig och kysser bort tårarna.

Mjuka och små tumla de vita fjunen ner från trädens stora, mognade hängen. Så lätta, att luften knappt vill låta dem falla, så små och ömtåliga, att de knappt synas på marken.

Patron Teodor skrattar för sig själv, när han tänker på Maurits. I tankarna går han nästa morgon in till honom, medan han ännu ligger i sin säng.

– Hör, Maurits! ämnar han säga till honom. Jag vill inte inge dig något falskt hopp. Om du gifter dig med den här flickan, så får du inte vänta ett öre av mig. Jag vill inte vara med om att fördärva din framtid.

– Tycker onkel så illa om henne? ska Maurits då fråga.

– Nej, du, tvärtom, det är en bra flicka, men ändå ingenting för dig. Du ska ha en praktkvinna som Elisabet Westling. Var nu förståndig, Maurits! Vad blir det av dig, om du avbryter dina studier och blir brukskarl för det här barnets skull? Det duger du inte till, min gosse. Det behövs mer till sådant än att kunna lyfta hatten vackert från huvudet och säga: Tack, mina barn! Du är ju klippt och skuren till ämbetsman. Du kan bli statsråd.

– Om onkel har så goda tankar om mig, svarar då Maurits, så hjälp mig till min examen, och låt oss sedan gifta oss!

– Alldeles inte, du, alldeles inte. Vad tror du det skulle bli av din bana, om du hade en sådan black om foten som en hustru? Den hästen, som

ska dra brödlasset, rusar inte. Tänk dig nu bagarmamsellen som ministerfru! Nej, du bör inte förlova dig på ännu en tio år, inte förrän du har avancerat. Vad skulle följderna bli, om jag hjälpte er till att gifta er? Vartenda år skulle ni komma till mig och tigga pengar. Och det bleve både ni och jag trötta på.

– Men, onkel, jag är ju en hederlig karl. Jag har ju förlovat mig.

– Hör nu, Maurits! Vad är bättre: att hon går och väntar på dig i tio år och du sedan inte vill gifta dig med henne, eller att du slår opp nu genast? Nej, var nu beslutsam, stig opp, ta schäskärran och far hem, innan hon vaknar! Det går ändå inte för sig, att fästman och fästmö flackar kring landet så där på tu man hand. Jag ska nog sörja för flickan, bara du avstår från det här vansinnet. Bergsrådinnan ska få fara hem med henne. Jag ska släppa till både spann och heltäckare, om du vill. Du ska få underhåll av mig, så att du inte behöver oro dig för framtiden. Så ja, var förståndig! Du gör dina föräldrar glädje, om du lyder mig. Res nu utan att se henne! Jag ska tala förstånd med henne, jag. Hon vill nog inte stå i vägen för din lycka. Sök inte att träffa henne bara, innan du reser! Då kunde du bli vekhjärtad, för hon är söt.

Och på de orden fattar Maurits ett hjältemodigt beslut och reser sin väg.

Och när han har rest, vad ska ske sedan?

– Lymmel! ropar det i trädgården högt och hotande som åt en tjuv. Patron Teodor ser sig om. Finns där inte någon annan? Är det bara han, som ropar så till sig själv?

Vad som ska ske sedan? Å, han ska förbereda henne på att Maurits är borta, visa henne, att Maurits inte var henne värdig, komma henne att förakta honom. Och sedan hon då har gråtit ut vid hans bröst, ska han så varligt, så försiktigt komma henne att förstå vad han känner, locka henne, vinna henne.

Fjunen fortfara att falla. Patron Teodor sträcker ut sin stora hand och uppfångar en flinga.

Så fin, så lätt, så ömtålig! Han blir stående och ser på den.

De fortfara att falla runt om honom, flinga efter flinga. Vad ska ske sedan med dem? De ska jagas av vinden, smutsas av jorden, trampas av tunga fötter.

Patron Teodor börjar känna det, som om dessa lätta fjun fölle ner på honom med den största tyngd. Vem vill vara vind, vem vill vara jord, vem vill vara skosula, då det gäller dessa små, dessa försvarslösa?

Och till följd av hans häpnadsväckande kunskap i Nösselts allmänna historia framställer sig för honom en episod därur, jämförlig med vad han nyss har tänkt på.

Det var en stigande morgon, inte sjunkande natt som nu. Det var en klippstrand, och nere vid

havet satt en skön yngling med panterhud över skuldran, med vinlöv om lockarna, med tyrsos i handen. Vem han var? Gud Backus själv.

Och klippstranden var Naxos. Det var Greklands hav guden såg. Skeppet med de svarta seglen, som snabbt flydde bort emot synranden, styrdes av Theseus, och i grottan, vars ingång öppnade sig högt uppe i en avsats av de branta strandbergen, slumrade Ariadne.

Och under natten hade den unge guden tänkt detta: ”Måne den dödlige ynglingen är värdig den himmelska flickan?” Och för att pröva Theseus hade han i en dröm skrämt honom med livets förlust, om han inte genast övergåve Ariadne. Då hade denne strax stått upp, skyndat till skeppet och flytt utåt vågen utan att ens väcka flickan för att säga henne farväl.

Nu satt gud Backus där leende, vaggad av de ljuvaste förhoppningar, och väntade Ariadne. Solen steg upp, morgonvinden friskade i. Han överlämnade sig åt leende drömmar. Han skulle nog veta att trösta den övergivna, han, gud Backus själv.

Så kom hon. Hon trädde ut ur grottan med ett strålande leende. Hennes ögon sökte Theseus, de irrade allt längre bort, till skeppets ankarplats, utåt vågen, till de svarta seglen – –

Och så, med ett skärande skri, utan besinning, utan tvekan ner i havet, ner till död och glömska!

Och där satt nu gud Backus, tröstaren.

Så gick det till. Så hade det troligen skett. Patron Teodor påminner sig visserligen, att Nösselt tillägger ett par ord om att medlidsamma skalder påstå, att Ariadne lät sig tröstas av Backus. Men de medlidsamma hade helt säkert orätt. Ariadne lät inte trösta sig.

Gode Gud, därför att hon är god och söt, så att han måste älska henne, ska hon för den skull göras olycklig?

Till lön för de små vackra leenden hon har skänkt honom, därför att hennes mjuka lilla hand har lagt sig förtroendefullt i hans, därför att hon inte har blivit vred, då han gycklade, därför ska hon förlora sin fästman och göras olycklig.

För vilken av alla sina förbrytelser ska hon dömas? Därför att hon har kommit honom att upptäcka ett rum innerst inne i hans själ, som tyckes ha stått fint och rent och oupptaget allt hittills och väntat på en sådan här liten öm och moderlig kvinnovarelse, eller därför att hon har makt över honom redan, så att han knappt törs svära en gång, så hon hör det, eller för vad är det hon ska dömas?

Å, stackars Backus, stackars patron Teodor! Det är inte gott att ha att göra med dessa fina, ljusa, dunmjuka. De springa i havet, då de se de svarta seglen.

Patron Teodor svär i tysthet över att dunungen inte är svarthårig, rödkindad, grovlemmad.

Då faller åter ett fjun, och det börjar tala:

– Det är jag, som skulle ha följt dig alla dagar. Jag skulle ha viskat en varning i ditt öra vid spelbordet. Jag skulle ha flyttat undan vinglasen. Du skulle ha tålt det av mig.

– Det skulle jag, viskar han, det skulle jag.

Ett annat kommer och talar även:

– Det är jag, som skulle ha regerat över ditt stora hus och gjort det hemligt och varmt. Det är jag, som skulle ha följt dig genom ålderdomens ödsliga land. Jag skulle ha tänt din brasa, varit ditt öga och din stav. Skulle jag inte ha dugt till detta?

– Ljuva lilla dun, svarar han, det skulle du.

Ännu kommer där ett fjun, och det talar:

– Det är så synd om mig. I morgon reser min fästman ifrån mig utan att ens säga mig farväl. I morgon ska jag gråta, gråta hela dagen, för jag ska känna det som en sådan skam, att jag inte är god nog åt Maurits. Och då jag kommer hem – Jag vet inte hur jag ska kunna komma hem, hur jag ska kunna stiga över min fars tröskel efter detta. Längs hela bakgatan ska det tissla och tassla, när jag visar mig. Alla ska undra vad ont jag har gjort för att bli så illa behandlad. Rår jag för, att du älskar mig? Han svarar med gråten i halsen:

– Tala inte så, lilla dun! Det är för tidigt att tala så.

Han går där ute hela natten, och äntligen mot midnatt kommer det en smula mörker. Han råkar då i stor ångest, denna dova, kvalmiga luft

tycks stå stilla av ängslan för någon missgärning, som ska begås på morgonen.

Då söker han lugna natten med att helt högt säga:

– Jag ska inte göra det.

Men då timar det underligaste. Natten råkar i sådan skälvande ångest. Nu är det inte mer de små fjunen, som falla, utan runtom honom rassla stora och små vingar. Han hör, att något flyktar, men vet inte varthän.

Det flyende stryker förbi honom, det rör vid hans kind, snuddar vid hans kläder och händer, och han förstår vad det är. Det är löven, som lämna träden, blommorna, som fly från sina stjälkar, vingarna, som flyga bort från fjärlarna, sången, som överger fåglarna.

Och han förstår, att när solen går upp, ska hans lustgård stå alldeles ödelagd. Tom, kal och tyst vinter ska råda där, men ingen fjärrillek, ingen fågelsång.

Han stannar där ute, ända tills ljuset kommer åter, och han blir nästan förvånad, när han ser lönnarnas mörka lövmassor.

– Jaså, säger han, vad var det då, som härjades, om det inte var trädgården? Här fattas inte så mycket som ett grässtrå. Tusan ock! Det är jag, som får gå i vinter och köld hädanefter, inte trädgården. Det är, som om hela livsmodet vore flyktat. Ah, din gamle tok, det här går väl över som allt annat! Det är för mycket bråk, det här, för det där flickkräket.

IV.

Vad ”det” uppför sig förfärligt obeskedligt denna morgon, då de ska resa. Under de två dagar, som de ha varit kvar efter balen, har ”det” snarare varit något uppeggande, något livande, men nu, då dunungen ska resa, då ”det” inser, att det är slut på allvar, att det inte ska få spela någon roll i hennes liv, då förvandlar det sig till en dödstyngd, till en dödsfyla.

Det är, som om hon måste släpa en förstenad kropp utför trapporna ner i frukostrummet. Hon sträcker fram en tung, kall hand av sten, då hon hälsar, hon talar med en trög stentunga, småler med hårda stenläppar. Det är ett arbete, ett arbete.

Men vem kan låta bli att glädja sig, då man tänker på hur allt denna morgon avgöres så, som gammaldags trohet och heder fordra?

Patron Teodor vänder sig till dunungen under frukosten och förklarar med underligt sträv röst, att han har beslutat ge Maurits förvaltarplatsen på Laxåhyttan. Men som bemälda unge man, fortfar onkel med ett ansträngande försök att ta upp sin vanliga samtalston, inte är mycket hemma i praktiska sysslor, så får han inte tillträda platsen, förrän han har en hustru vid sin sida. Har hon, mamsell Dununge, ansat sin myrten så väl, att den kan bära krona och krans i september?

Hon känner hur han sitter och ser in i hennes ansikte. Hon vet, att han vill ha en blick till tack, men hon ser inte upp.

Maurits åter springer upp. Han omfamnar onkel och väsnas ofantligt.

– Men, Anne-Marie, varför tackar du inte onkel? Du måste klappa onkel Teodor, Anne-Marie! Laxåhyttan är det härligaste i världen! Seså, Anne-Marie!

Nu lyfter hon upp sina ögon. Det är tårar i dem, och genom dessa faller på Maurits en blick, full av ångest och förebråelse. Att han inte förstår något, att han nödvändigt ska gå med bart ljus i krutkällaren! Sedan vänder hon sig till patron Teodor, men inte på det blyga, barnsliga sätt, som hon har brukat förr, utan med en viss grandezza i sättet, med något av martyr, av fången drottning.

– Onkel gör för mycket för oss, säger hon bara.

Sålunda är allt uppgjort i enlighet med hederns och ärans fordringar. Det är intet ord mer att spilla på saken. Han har inte berövat henne tron på den hon älskar. Hon har inte förrått sig. Hon är trogen honom, som har gjort henne till sin fästmö, fast hon bara är en fattig flicka från en liten bagarbod vid bakgatan.

Och så kan schäskärran köras fram, kappsäcken snöras till, matsäcken fyllas.

Patron Teodor stiger upp från bordet. Han går och ställer sig borta vid ett fönster. Alltifrån

det hon vände sig till honom med den tårfyllda blicken, är han från sina sinnen. Han är avgjort galen, i stånd att kasta sig över henne, lägga henne till sitt bröst och ropa åt Maurits att komma och slita henne därifrån, om han kan.

Han håller händerna i fickorna. I de knutna nävarna går det ryckningar som i kramp.

Kan han tillåta, att hon sätter på sig hatten, att hon säger bergsrådinnan farväl?

Där står han åter på Naxos' klippa och vill stjäla till sig den älskade. Nej, inte stjäla! Varför inte ärligt och manligt stå fram och säga:

– Jag är din rival, Maurits. Din fästmö får välja mellan oss. Ni är inte gifta, det är ingen synd att söka vinna henne ifrån dig. Ta väl vara på henne! Jag ämnar använda alla medel.

Så vore han ju varnad, och hon visste vad hon hade att rätta sig efter.

Det knakade i knogarna, när han åter knöt nävarna. Vad Maurits skulle skratta åt den gamle onkeln, då han stege fram och förklarade detta! Och vad skulle det tjäna till? Skulle han skrämma henne, så att han inte ens finge lov att hjälpa dem framdeles?

Men hur ska det gå nu, då hon nalkas för att säga honom farväl? Han är nära att skrika åt henne att akta sig, att hålla sig på tre stegs avstånd från honom.

Han står kvar vid fönstret och vänder ryggen åt dem allihop, under det att de syssla med påklädning och matsäcksinläggning. Bli de

då aldrig färdiga att fara? Nu har han redan genomlevat det tusen gånger. Han har tagit henne i hand, kysst henne, hjälpt henne upp i schäskärran. Han har gjort det så många gånger, att han redan tror henne vara borta.

Han har också önskat henne lycka. Lycka ... Ska hon kunna bli lycklig med Maurits? Hon har inte sett lycklig ut den här morgonen. Å jo, visst har hon. Hon grät ju av glädje.

Under det att han står där, har Maurits plötsligt sagt till Anne-Marie:

– Ett sådant dumhuvud jag är! Jag glömmer rent att tala med onkel om pappas aktier.

– Jag tycker det vore bäst, att du läte bli, svarar dunungen. Det är kanske inte rätt.

– Prat, Anne-Marie! Aktierna ger ingenting just nu. Men vem vet om de inte en dag blir bättre? Och för resten: vad gör det onkel? En sådan småsak ...

Hon tar i med ovanlig hetta, nästan med ångest.

– Jag ber dig, Maurits, gör det inte! Ge mig rätt denna enda gång!

Han ser på henne, litet stött.

– Denna enda gång! Som om jag vore en tyrann över dig! Nej, vet du, det kan jag inte, bara för detta ord tycker jag, att jag inte bör ge vika.

– Fäst dig inte vid ord, Maurits! Här gäller det mer än hövlighet och fraser. Jag tycker inte

det är vackert av dig att vilja narra onkel nu, då han har varit så god mot oss.

– Men tyst då, Anne-Marie, tyst då! Vad förstår du av affärer? – Hela hans sätt är ännu retfullt lugnt och överlägset. Han ser på henne som en skolmästare på en god elev, som dummar sig på själva examensdagen.

– Att du inte alls förstår vad det gäller! utropar hon. Och hon slår förtvivlat ifrån sig med händerna.

– Jag måste sannerligen tala med onkel nu, säger Maurits, om inte för annat, så för att visa honom, att här inte är fråga om något bedrägeri. Du bär dig åt så, att onkel kan tro, att jag och min far är verkliga uslingar.

Och han kommer fram till patron Teodor och förklarar för honom vad meningen är med dessa aktier, som hans far vill sälja till honom. Patron Teodor hör på honom, så mycket han kan. Han förstår genast, att hans bror, borgmästaren, har gjort en dålig spekulation och vill skydda sig för förlust. Men vad mer, vad mer? Sådana tjänster brukar han göra hela släkten. Men egentligen tänker han inte på detta, utan på dunungen. Han undrar vad som ligger i den förtrytelsens blick, som hon kastar på Maurits. Det var just inte kärlek, detta.

Och så mitt, mitt i hans förtvivlan över offret, som han måste göra, börjar det dyka upp för honom en svag glimt av hopp. Han står och stirrar på den liksom en man, som ligger i ett

spökrum och ser ett ljust töcken höja sig ur golvet och förtätas och växa och bli till påtaglig verklighet.

– Kom med in i mitt rum, Maurits, säger han, så ska du strax få pengarna!

Men under det han talar, vilar hans blick på dunungen för att se om spöket ska kunna lockas till att tala. Men ännu ser han bara stum förtvivlan hos henne.

Men inte förr sitter han vid pulpeten i sitt rum, än dörren öppnas och Anne-Marie kommer in.

– Onkel Teodor, säger hon mycket fast och beslutsamt, köp inte de här papperna!

Ack, ett sådant mod, dununge! Vem skulle ha trott dig om sådant, som har sett dig, när du för tre dagar sedan satt vid Maurits' sida i schäskärran och tycktes krypa ihop och bli mindre för varje ord han sade.

Nu behöver hon också allt sitt mod, för nu blir Maurits ond på allvar.

– Tig! väser han åt henne och ryter därpå för att riktigt göra sig hörd av patron Teodor, som sitter vid pulpeten och räknar upp sedlar. Vad har du fått för dig? Aktierna ger ingen ränta nu, det har jag sagt onkel, men onkel vet lika väl som jag, att de kommer att ge. Tror du onkel låter bedraga sig av en sådan som jag? Onkel lär väl förstå de här sakerna bättre än någon av oss. Har det någonsin varit min mening att ge ut de här aktierna som goda? Har jag sagt annat än att

för den, som kan vänta, kan detta bli en god affär?

Patron Teodor säger ingenting, han bara räcker en sedelbunt till Maurits. Han undrar om detta ska få spöket att tala.

– Onkel, säger den lilla omedgörliga sanningsförkunnaren, för det är ju en känd sak, att inga kunna vara mer omedgörliga än dessa dunmjuka, dessa ömtåliga, då de äro på den sidan, de här aktierna är inte värda en skilling och ska aldrig bli det. Det vet vi alla där hemma.

– Anne-Marie, du gör mig till en skurk –

Hon far över honom med ögonen, liksom hennes blickar vore ett par gående mejslar i en sax, och hon klipper av honom klut på klut av allt, som hon har utstyrt honom med, och när hon till sist ser honom i all egenkärlekens och egennyttans nakenhet, fäller hennes lilla förskräckliga tunga domen över honom:

– Vad annat är du då?

– Anne-Marie!

– Ja, vad annat är vi båda två? fortsätter den obarmhäftiga tungan, som sedan hon väl har blivit satt i gång finner det bäst att klargöra de här sakerna, som ha pinat hennes samvete, sedan hon har börjat tänka, att också den rike mannen, som ägde detta stora ställe, hade ett hjärta, som kunde lida och längta. Och så säger hon, medan tungan är så förträffligt i gång och all blyghet synes vara viken ifrån henne:

– När vi satte oss i kärran där hemma, vad tänkte vi då? Vad talade vi om på vägen? Om hur vi skulle lura honom där. Du ska vara morsk, Anne-Marie, sa du. Och du ska vara slug, Maurits, sa jag. Vi tänkte bara på att ställa oss in. Mycket ville vi ha, och ingenting ville vi ge, annat än förställning. Inte var det vår mening att säga: Hjälp oss, därför att vi är fattiga och tycker om varandra, utan vi skulle smickra och smeka, tills onkel blev betagen i mig eller i dig, det var meningen. Men vi ämnade ingenting ge igen, varken kärlek eller aktning eller ens tacksamhet. Och varför for du inte ensam, varför skulle jag med? Du ville visa mig för honom, du ville att jag, att jag ...

Patron Teodor reser sig, då han ser Maurits höja sin hand mot henne. För nu har han räknat färdigt och följer med vad som sker, med hjärtat svällande av förhoppning. Och det är, som om själva hans hjärta har flugit upp på vid gavel för att mottaga henne, då hon nu skriker till och flyger i hans famn, flyger dit utan tvekan eller betänketid, alldeles som om det inte funnes något annat ställe på jorden att fly till.

– Onkel, han vill slå mig!

Och hon trycker sig fast, fast intill honom.

Men Maurits är nu åter lugn.

– Förlåt min häftighet, Anne-Marie! säger han. Det gjorde mig ont att höra dig tala så barnsligt i onkels närvaro. Men onkel ska också förstå, att du endast är ett barn. Dock medger

jag, att ingen, om än aldrig så rättvis harm ger en man rätt att slå en kvinna. Kom nu hit och kyss mig! Du behöver inte hos någon söka skydd mot mig.

Hon rör sig inte, vänder sig inte om, bara klänger sig fast.

– Dununge, ska jag låta honom ta dig?
viskar patron Teodor.

Och hon svarar bara med en darrning, som också ilar genom hela hans kropp.

Men patron Teodor känner sig så frisk, så upplyftad. Han är, också han, ur stånd att som förr se den fullkomlige brorsonen i hans fullkomlighets rätta ljus. Han vågar skämta med honom.

– Maurits, säger han, du förvånar mig.
Kärleken gör dig svag. Kan du förlåta så med ens, att hon kallar dig skurk? Du måste genast slå opp med henne. Din heder, Maurits, tänk på din heder! Ingenting i världen kan tillåta en kvinna att förolämpa en man. Sätt dig opp i schäskärran, min gosse, och res härifrån utan denna förtappade varelse! Det är bara ren och enkel rättvisa efter en sådan skymf.

Och som han slutar detta tal, lägger han sina stora händer omkring hennes huvud och böjer upp det, så att han kan kyssa hennes panna.

– Överge denna förtappade varelse!
upprepar han.

Men nu börjar också Maurits att förstå. Han ser hur det spelar i patron Teodors ögon och hur det ena leendet efter det andra dansar över hans läppar.

– Kom, Anne-Marie!

Hon rycker till. Nu kallar han henne som den, till vilken hon har lovat bort sig själv. Det är, som om hon måste gå. Och hon släpper patron Teodor så hastigt, att han inte kan hindra det, men inte heller kan hon gå till Maurits, utan så glider hon ner till golvet, och där blir hon sittande och snyftar.

– Far hem ensam i din pinnskrinda, Maurits! säger patron Teodor skarpt. Den här unga damen är gäst i mitt hus än så länge, och jag ämnar beskydda henne för dina övergrepp.

Och han tänker inte mer på Maurits, utan bara på att lyfta upp henne, torka hennes tårar och viska, att han älskar henne.

Och Maurits, som ser dem så, den ena gråtande, den andre tröstande, utropar:

– Å, detta är en sammansvärjning! Jag är bedragen. Detta är en komedi. Man har stulit min fästmö ifrån mig, och man hånar mig. Man låter mig ropa på en, som aldrig ämnar komma. Jag lyckönskar dig till den här handeln, Anne-Marie.

Och i det han störtar ut och kastar igen dörren, ropar han:

– Lycksökerska!

Patron Teodor gör en rörelse som för att gå efter ut och tukta honom, men dunungen håller honom tillbaka.

– Ack, onkel Teodor, låt för all del Maurits behålla sista ordet! Maurits har alltid rätt. Lycksökerska, det är just vad jag är, onkel Teodor.

Hon smyger sig på nytt intill honom, utan att tveka, utan att fråga. Och patron Teodor är helt förvirrad, nyss grät hon och nu skrattar hon, nyss skulle hon gifta sig med en och nu smeker hon en annan. Då lyfter hon upp huvudet och småler:

– Nu är jag din lilla hund. Du kan inte bli av med mig.

– Dununge! säger patron Teodor med sin barskaste röst. Du har vetat det hela tiden!

Hon började att viska:

– Hade min broder ...

– Och du ville ändå, dununge ... Maurits är lycklig, som slipper dig. En sådan dum, lögnaktig, hycklande dununge, ett sådant orätrådigt litet flarn, ett sådant, ett sådant ...

*

Ack, dununge, ack, silkesblomster! Du var väl inte bara en lycksökerska, du var väl också en lyckogiverska, eljest skulle det väl inte finnas kvar av din goda frid på gården, där du bodde. Än i dag skuggas gården av stora lönnar, och

björkstammarna stå där vita och fläcklösa från roten och ända upp. Än i dag får huggormen sola sig i fred på sin backe, och i parkdammen går en id, som är så gammal, att ingen pojke nämns meta upp den. Och när jag kommer dit, känner jag, att det ligger helg i luften, och det är, som om fåglar och blommor ännu diktade sina vackra visor om dig.

